

TER ONDERTEKENING

Directoraat-generaal Agro

Aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Auteur

Inhoudelijke vragen bij brief:
- duurzaam bouwen niet met op welke ketten het
niet meer kunnen in bepaalde gebieden? ~~Is~~ Is het
mogelijk de waterdelen te halen zonder hier keuzes
in te maken?

Datum
2 augustus 2021

Kenmerk
DGA / 21164402

BHM 21199878

Beslisnota
Ontwerp 7e actieprogramma Nitraatrichtlijn

Kopie aan

- de brief ademt op sommige plaatsen nog onwiligheid,
waar we geconstateerd hebben dat stadium nu voort te
zijn. Hgk reerde besluit op die punten en schep desnoods aan.

Bijlage(n)
11

- het wetsvoorstel aanpassing stikstofgebruiksnormen wordt even genoemd,
meer dat gaat natuurlijk heel veel vragen oproepen. Dit wil dit
beter beschreven hebben in de brief en zelf ook beter geïnformeerd

Parafenroute

DG Agro

PAV, MT-Lid

WJZ

BPZ

hebben wat nu precies de
- die overige parafenroute komen zijn.
Graag verwerken.

Mede namens / met akkoord van Minister van I&W en Staatssecretaris van I&W

Aanleiding

Hierbij wordt u het ontwerp 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn (verder 7^e AP) voorgelegd ter goedkeuring voor publieke consultatie eind augustus en ter afstemming met de Europese Commissie (EC). Het 7^e AP heeft tot doel nutriëntverliezen uit de landbouw naar grondwater en oppervlaktewater te verminderen. Het 7^e AP moet eind dit jaar worden vastgesteld en aan de EC worden aangeboden.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd:

1. In te stemmen met de publieke consultatie van het ontwerp 7^e AP 2022-2025 (bijlage 1). In dit ontwerp zijn de uitkomsten van de Milieueffectrapportage, het CDM-advies duurzame bouwplannen, de adviezen van de Taskforce Mest en Waterkwaliteit, uw opmerkingen uit het gesprek van 22 juni jl. en de ambtelijke afstemming met I&W verwerkt. De publieke consultatie moet goedgekeurd worden door de Ministerraad i.v.m. de demissionaire status van het Kabinet. Het aanbieden van de consultatie bij de MR heeft u reeds goedgekeurd (bijlagen 5, 6 en 7). De consultatie omvat tevens de Milieueffectrapportage en bijbehorende CDM-adviezen (bijlagen 8, 9 en 10).

Ontvangen BPZ

2. In te stemmen met een verdere uitwerking van een aanvullend spoor, parallel aan de internetconsultatie, gericht op het behalen van de nutriëntdoelen in oppervlaktewater onder de Nitraatrichtlijn (NR) en Kaderrichtlijn Water (KRW). Deze uitwerking zal op korte termijn plaats vinden om te beoordelen welke aanvullende of aangescherpte maatregelen opgenomen kunnen worden in het 7^e AP met het oog op de doelen. Dit zal gebeuren in samenhang met het stikstoftraject.
3. De bijgevoegde Kamerbrief met de hoofdlijnen van het ontwerp 7^e AP te ondertekenen (bijlage 2). Met verzending van de Kamerbrief worden ook de adviezen van de taskforce Mest en Waterkwaliteit (bijlagen 3 en 4), de voorliggende beslisnota, de Milieueffectrapportage en het CDM-advies Duurzame bouwplannen openbaar gemaakt.
4. In te stemmen met de in bijlage 11 opgenomen presentatie over de waterkwaliteit in het Nitraatcomité van 15 september as.

De bovenstaande adviezen worden tevens voorgelegd aan de bewindspersonen van I&W.

Kernpunten

- Het voorliggende ontwerp 7e AP bevat een stevig pakket aan maatregelen dat gemiddeld genomen naar verwachting zorgdraagt voor het bereiken van het grondwaterdoel van de Nitraatrichtlijn. Naar verwachting draagt het pakket door de geringe reductie van de nutriëntconcentratie in oppervlaktewater in beperkte mate bij aan het eutrofiëringdoel van de Nitraatrichtlijn (NR) en de nutriëntdoelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW), inclusief drinkwater. Dit kan consequenties hebben voor de derogatie en leiden tot een inbreukprocedure door de EC of juridische procedures.
  - Het 7e AP richt zich meer dan voorheen specifiek op probleemgebieden en probleemteelten voor de nutriëntenuitspoeling en -afspoeling. Het ontwerpactieprogramma is een mix van verplichten en faciliteren met landelijke én gebiedsspecifieke maatregelen. Het steunt op een vijftal pijlers:
    - A) Een generiek en gefaseerd in te voeren verplichting tot duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit;
    - B) een aanvullende, faciliterende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden met achterblijvende kwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater, met ook aandacht voor de grondwaterbeschermingsgebieden;
    - C) een set van overige verplichtende maatregelen, waaronder verbreding van teeltvrije zones langs watergangen;
    - D) ontwikkeling van kennis, communicatie en pilots;
    - E) continuering en uitbreiding van versterkte controle en handhaving.
- Naast deze vijf pijlers wordt de bestaande regelgeving ter uitvoering van het 6^e AP gecontinueerd.
- Het pakket heeft een stevige impact op de bedrijfsvoering van agrariërs, met name door de veranderingen die het nieuwe duurzame bouwplan en de verbreding van teeltvrije zones langs watergangen teweeg brengen. Er wordt nog gewerkt aan een economische impactanalyse. Deze wordt in september verwacht en zal dan aan u worden voorgelegd en gepubliceerd.
  - De MER (bijlage 8) en het CDM-advies duurzame bouwplannen (bijlage 9) geven aan dat de doelen voor nitraat in het grondwater gehaald kunnen

worden met de maatregelen uit het voorliggende ontwerp 7^e AP. Een belangrijke maatregel daarvoor is de verplichting tot duurzame bouwplannen. Het duurzaam bouwplan draait om meer rustgewassen in de rotatie, teelt van vanggewassen en een groter areaal rustgewassen en permanent grasland op graasdierbedrijven. Dit werkt positief op veel vlakken; waterkwaliteit, bodemkwaliteit, koolstofopslag en biodiversiteit.

- In de toelichting staan de in het 7^e AP voorgenomen maatregelen uitgebreider beschreven.
- Belangrijk aandachtspunt is dat er momenteel nog geen middelen beschikbaar zijn gesteld voor uitvoering van het 7^e AP. De uitvoering van het 6^e AP is incidenteel gefinancierd tot en met 2021. Het beschikbaar stellen van financiering zal onderdeel moeten zijn van de politieke besluitvorming over het 7^e AP.

Oppervlaktewaterkwaliteit

- Uit de planMER blijkt een dilemma voor de oppervlaktewaterkwaliteit. Enerzijds kan worden geconstateerd dat het ontwerp 7^e AP een stevig maatregelenpakket betreft, dat het behalen van de grondwaterdoelen waarschijnlijk borgt. Anderzijds wordt een te beperkte verbetering bewerkstelligd om de oppervlaktewaterkwaliteitsdoelen per 2027 te behalen.
- Het effect van de maatregel 'duurzame bouwplannen' op oppervlaktewaterkwaliteit is in deze studies niet doorgerekend. Door de implementatie van deze maatregel zullen de resultaten iets beter uitvallen voor nitraat. Echter, ook dan is de verwachting dat de bijdrage qua nutriëntbelasting uit de landbouw nog onvoldoende verbetering betekent voor de doelen in 2027. Zowel voor nitraat als voor fosfor.
- Het advies luidt om gedurende de looptijd van de consultatie een aanvullende analyse uit te voeren naar welke maatregelen benodigd zijn om de oppervlaktewaterkwaliteitsdoelen te behalen. Het kan dan gaan om verdere aanscherpingen van maatregelen uit het ontwerp 7^e AP maar vooral ook om aanvullende, fundamentele maatregelen in het landbouwsysteem, in samenhang met de structurele aanpak stikstof. Aan het eind van deze periode zal duidelijker zijn in hoeverre deze maatregelen onderdeel zullen moeten zijn van het 7^e AP.
- Uit een eerdere studie voor het Maasstroomgebied blijkt dat zeer ingrijpende maatregelen nodig zijn, en dat zelfs na het nemen hiervan doelbereik in sommige wateren buiten bereik is.
- Mogelijk dient het voortbestaan van landbouwactiviteit als zodanig in betreffende gebieden opnieuw te worden gezien. Een dergelijke fundamentele wijziging van het landbouwsysteem reikt verder dan het 7^e AP en dient, vanwege mogelijke "waterbedeffecten", in samenhang te worden gezien met de structurele aanpak stikstof en realisatie van de klimaatdoelen.
- U wordt dan ook geadviseerd realisatie van de NR en KRW-doelen integraal bij de planvorming voor stikstof en klimaat te betrekken.

Krachtenveld

- De Europese Commissie geeft aan dat een verbetering van de waterkwaliteit noodzakelijk is, zeker gezien de verslechtering door de droogte. Zij kunnen daarmee aandringen tot een verdere aanscherping van het pakket. Ruimte tot

versoepeling lijkt onwaarschijnlijk. Om overeenstemming met de Europese Commissie te bereiken, is een stevig pakket maatregelen in het 7e actieprogramma noodzakelijk.

- De verwachting is dat sectorpartijen hun zorgen zullen uitspreken over de zwaarte van het pakket als gevolg van de voorgestelde maatregelen van duurzame bouwplannen en bredere teeltvrije zones. Met name intensieve gespecialiseerde bedrijven zullen geraakt worden door de duurzame bouwplannen. De teeltvrije zones zullen vooral veel impact hebben in gebieden met veel sloten en gras. De verwachting is dat sectorpartijen zullen oproepen tot versoepelingen.
- De waterpartijen en provincies (vertegenwoordigd in de Taskforce Mest en Waterkwaliteit) doen, kort samengevat, een oproep tot stevig ingrijpen met zekerheid tot doelbereik voor de Kaderrichtlijn Water, maar wel op zo'n manier dat de sector hier (financieel) geen of beperkt last van heeft. Het ontwerp 7^e AP zoekt een goede balans hierin, echter de MER wijst ook uit dat onmogelijk volledig aan beide elementen tegemoet kan worden gekomen. De economische impactanalyse, uitgevoerd door Wageningen Economic Research op advies van de Taskforce, zal hier meer inzicht in geven.

Toelichting

Belangrijkste maatregelen ontwerp 7^e AP

Verplichting tot duurzame bouwplannen

- De voorgestelde verplichting tot duurzame bouwplannen ziet op het toepassen van rustgewassen, vanggewassen en blijvend grasland ter verbetering van de waterkwaliteit, bodemkwaliteit, klimaat en biodiversiteit. Het ontwerp 7^e AP voorziet in een gefaseerde invoering waarbij landelijk zal gaan gelden dat er per 2023 iedere vier jaar en per 2027 iedere drie jaar een rustgewas geteeld moet worden op een perceel. Ook komen er regels voor het areaal rustgewas op een graasdierbedrijf. Aanvullend moeten in regio's met de zand- en lössbodems, waar de opgave voor de grondwaterkwaliteit het grootst is, per 2023 op 60% van het areaal na het hoofdgewas vanggewassen ingezaaid worden per 1 oktober. Per 2027 zullen vanggewassen na het hoofdgewas op alle percelen verplicht worden.
- De gefaseerde invoering maakt het mogelijk om de sector in de eerste periode (2023 t/m 2026) financieel te ondersteunen, bijvoorbeeld vanuit het GLB, in de transitie naar de aangescherpte verplichting die vanaf 2027 gaat gelden.
- De CDM adviseert een gefaseerde invoering van duurzame bouwplannen, en adviseert te differentiëren naar teelten, gebied en grondsoort.
- Omdat een "waterbedeffect" echter voorkomen dient te worden, een gemiddeld bedrijf zal kunnen voldoen aan de gestelde rotatieschema's, en de schema's daarnaast meerdere doelen dienen, worden deze in dit ontwerp wel over het gehele land voorgesteld.
- Voor het toepassen van vanggewassen wordt wel gedifferentieerd per grondsoort, omdat zij beduidend minder inpasbaar zijn op klei- en veengronden, de grondwaterkwaliteit hier ten algemene op orde is, en de effectiviteit op deze gronden minder duidelijk is dan op zand- en lössgronden.
- Omdat er in het kader van het grondgebondenheidsspoor van het toekomstig mestbeleid ruimte dient te worden behouden voor samenwerkingsverbanden met akkerbouwers, zal voor de rundveehouderij een minimaal percentage

rustgewassen worden verplicht van 70%. De helft daarvan dient permanent grasland te zijn, omdat vooral dit gewas een goede waterkwaliteit en koolstofopslag borgt.

Verplichting tot teeltvrije zones langs watergangen

- Het ontwerp 7^e AP voorziet in invoering van een verplichting tot teeltvrije zones (bufferstroken) van 2 meter langs watergangen, en 5 meter voor ecologisch kwetsbare waterlopen en voor KRW-waterlichamen. Deze bufferstroken tellen niet mee in de mestplaatsingsruimte en mogen ook niet worden bemest. Dit draagt primair bij aan het verminderen van belasting van oppervlaktewater met nutriënten en de uitmijning van fosfaat, maar ook aan vermindering van de belasting door gewasbeschermingsmiddelen en aan een verbetering van de biodiversiteit.
- Uit de MER blijkt een positief effect op de oppervlaktewaterkwaliteit door vermindering van de stikstof- en fosforbelasting. Vanwege de regionaal sterk uiteenlopende effectiviteit, krijgen waterschappen de bevoegdheid om te bepalen waar deze bufferstroken achterwege kunnen blijven.
- In het nieuwe GLB geldt een minimumvereiste van 3 meter. Hier kan vanaf geweken worden, mits goed onderbouwd. Bufferstroken zijn in Nederland daadwerkelijk minder effectief dan in andere landen vanwege relatief diepe grondwaterstanden, drainagebuizen en het vlakke landschap.

Organische stofrijke meststoffen

- Het ontwerp 7^e AP voorziet in meer ruimte binnen het gebruiksnormenstelsel voor toepassing van organische stofrijke meststoffen. Deze maatregel is opgenomen vanuit de wens meer ruimte te bieden aan meststoffen die organische stof in de bodem brengen en daarmee bijdragen aan de bodemkwaliteit en koolstofopslag (klimaatopgave). Daarbij is dit een maatregel waarmee storrijke vaste mest wordt gestimuleerd, dat een positief effect heeft op de weidevogelstand.
- Deze verruiming zal beperkt worden toegepast, omdat deze producten beperkt beschikbaar zijn. Hoewel het hier gaat om een verruiming voor de toepassing van dergelijke meststoffen, blijkt uit de MER een beperkt negatief effect op de waterkwaliteit; op termijn neemt het risico op uitspoeling van nitraat toe omdat de organische stof afbreekt, voor fosfor levert het naar verwachting geen of nauwelijks een negatief effect op.

Handhaving

- De MER geeft aan dat een goede aanpak van overbenutting van nutriënten een grote bijdrage kan hebben aan het bereiken van de doelen voor de waterkwaliteit. Wij adviseren de huidige handhavingsaanpak voort te zetten en waar vanuit de regio gewenst, uit te breiden naar gebieden waar overbenutting een probleem lijkt te zijn.
- De uitwerking van de contouren van het nieuwe mestbeleid zal het systeem op termijn minder fraudegevoelig moeten maken.

Onderzoek

- Zowel voor nitraat als fosfor in oppervlaktewater blijft er een aanzienlijke opgave voor de landbouw bestaan. Voor fosfor is de opgave complex aangezien het voor overgrote deel nalevering vanuit de bodem betreft die zeer traag kan worden aangepakt. Maatregelen die binnen aanzienlijke tijd tot verbetering leiden zullen zich dus moeten richten op de afvang van uitspoelend fosfaat, of het vasthouden van fosfaat in de bodem. Deze maatregelen vereisen verder onderzoek om hun effectiviteit en schaalbaarheid vast te stellen.
- In het ontwerp 7e AP wordt daarom het voornemen tot een breed onderzoek opgenomen, naar mogelijke maatregelen om de fosforbelasting van het oppervlaktewater vanuit de landbouwsector te verminderen.

Planning

- Het voornemen is om in de Ministerraad de consultatie van het ontwerp 7e AP en de MER te agenderen om hiermee te zorgen dat de stukken tijdig verstuurd kunnen worden voor het komende Commissiedebat Mestbeleid.
- In de week van 30 augustus 2021 kan de Kamerbrief met het ontwerp 7e AP en de bijbehorende bijlagen verstuurd worden en start de publieke consultatie die 6 weken duurt (tot en met 11 oktober 2021). Voorafgaand aan het versturen van deze brief zal die dag een persbriefing plaatsvinden.
- Medio september wordt met de Europese Commissie gesproken over het ontwerp 7e AP. In het Nitraatcomité in september zal Nederland de eerste presentatie in het proces voor derogatie mogen houden (bijlage 11).

Derogatietraject

- De presentatie voor het Nitraatcomité (bijlage 11) laat zien dat de nitraatconcentraties in Nederland in landbouwwateren tot en met 2019 zijn toegenomen. De voorlopige cijfers over 2020 geven aan dat de nitraatconcentraties op zand en löss verder zijn toegenomen en op klei en veen zijn afgenomen. Een verklaring kan deels gevonden worden in de effecten van de droogte in 2017, 2018 en 2019.
- De presentatie laat daarnaast zien dat de nitraatconcentraties onder akkerbouwbedrijven hoger zijn dan onder melkveebedrijven, waardoor het gerechtvaardigd is in het 7e AP juist voor deze bedrijven aanvullende maatregelen te treffen.
- Nederland zal aangeven dat de verslechtering, overeenkomstig de Nitraatrichtlijn, noopt tot aanvullende maatregelen. Hierover zal Nederland de komende tijd in gesprek blijven met de EC.

Overige punten

- Bijlage 14 betreft een advies van de CDM over of de lössregio als aparte regio behandeld zou moeten worden. De LLTB is van mening dat door de andere eigenschappen van de lössgrond, ook andere gebruiksnormen en voorschriften zouden moeten gelden. De CDM geeft in hun advies aan dat lössgrond inderdaad anders functioneert wat betreft water en nutriënten, maar dat dit niet leidt tot minder uitspoeling van nitraat. Gezien de slechte grondwaterkwaliteit is er geen ruimte voor versoepelingen van gebruiksnormen of voorschriften in de lössregio.

Samenvatting traject totstandkoming ontwerp 7^e AP

- Op 30 oktober 2020 is een kamerbrief verstuurd (Kamerstukken II, 2020/2021, 33037, nr.376) waarin ook het proces om tot het 7^e AP te komen is beschreven.
- In november 2020 zijn de hoofdlijnen voor het ontwerp 7^e AP tot stand gekomen. De hoofdlijnen zijn besproken met de Taskforce Mest en Waterkwaliteit en met een brede groep stakeholders in een tweetal dialoogsessies.
- De Taskforce Mest en Waterkwaliteit heeft op basis van de hoofdlijnen voor het ontwerp 7^e AP in december een advies uitgebracht (bijlage 3).
- In februari is de Milieueffect rapportage opgestart, waarin een drietal scenario's zijn doorgerekend – stimulerend scenario, stimulerend & regulerend scenario en het Meest Milieuvriendelijke Alternatief (bijlage 8). Deze is in augustus afgerond.
- Op 13 april 2021 is een kamerbrief verstuurd (Kamerstukken II, 2020/2021, 33037, nr. 393) waarin de opgave voor de waterkwaliteit voor het 7^e AP is geschetst en de noodzaak tot een bredere aanpak en transitie van het landbouwsysteem om de opgave te kunnen realiseren. Tevens is het opstarten van de Milieueffectrapportage gemeld en is het traject voor de derogatieverlening besproken.
- In mei 2021 is de Commissie Deskundigen Meststoffenwet gevraagd een advies uit te brengen over de milieueffecten van duurzame bouwplannen (bijlage 9). Deze verzwaring van het pakket is geformuleerd als antwoord op de signalen dat extra maatregelen nodig zijn om de waterkwaliteitsdoelen te halen en ter onderbouwing van een derogatieaanvraag vanaf 2022.
- In juni 2021 is een conceptversie van het ontwerp 7^e AP besproken met de Taskforce Mest en Waterkwaliteit. Dit heeft geresulteerd in een tweede advies (bijlage 4).
- In juni 2021 is een conceptversie van het ontwerp 7^e AP ambtelijk besproken met LTO.
- De Vaste Commissie voor LNV heeft op 30 juni 2021 ingestemd met het verzoek het 7^e actieprogramma en de derogatie van de lijst controversieel verklaarde onderwerpen te halen. Daarbij is besloten hier direct na de zomer over te debatteren.
- In juli is gestart met de economische analyse van de scenario's van de milieueffectrapportage en de duurzame bouwplannen. De uitkomsten worden dit najaar verwacht.
- Parallel aan de publieke consultatie van het ontwerp 7^e AP en de Milieueffectrapportage zal de Commissie m.e.r. haar advies opstellen.
- Dit najaar zal overleg worden gevoerd met de Tweede Kamer, de Taskforce Mest en Waterkwaliteit en een brede groep stakeholders. Dit zal leiden tot een definitief 7^e AP dat voor eind van dit jaar bij de Europese Commissie zal worden ingediend.

Reactie op vragen Minister LNV op beslisnota Ontwerp 7^e actieprogramma Nitraatrichtlijn (d.d. 2 augustus 2021)

Datum: 02-09-2021

Hieronder wordt reactie gegeven op uw vragen. Uw opmerkingen zijn ook verwerkt in de Kamerbrief. Tevens zijn de aanvullingen van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Waterstaat hierin verwerkt. Er zijn op dit moment nog geen wijzigingsverzoeken voor de Kamerbrief ontvangen van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Naar aanleiding van uw toezegging in het 2 minuten debat Water van 24 juni jongleden is een passage aan de brief toegevoegd waarin wordt aangegeven dat de economische analyse nog niet is afgerond en later naar de Tweede Kamer wordt toegestuurd.

Vragen uit de nota

Vraag 1: het duurzame bouwplan ziet toch niet op verbod van teelten in bepaalde gebieden? Is het mogelijk de waterkwaliteitsdoelen te halen zonder hierin keuzes te maken?

Het duurzame bouwplan zoals nu opgenomen in het 7e actieprogramma ziet inderdaad niet op het verbod van specifieke teelten, maar wel op verplichte rotatie met rustgewassen. Hierbij houdt een boer de ruimte om zelf te kiezen welke teelt hij/zij toepast, alleen dient 1x in de 4 jaar (vanaf 2023) à 3 jaar (vanaf 2027) een rustgewas geteeld worden uit de lijst toegestane rustgewassen. Deze lijst dient nog opgesteld te worden naar aanleiding van advies Commissie Deskundigen Meststoffenwet. Met de voorgestelde inzet van duurzame bouwplannen gericht op langjarig grasland, rotatie met rustgewassen en vanggewassen na de hoofdteelt kunnen volgens het CDM de (grond)waterdoelen tijdig behaald worden. Het realiseren van de oppervlaktewaterdoelen is van meerdere factoren afhankelijk dan de teelten en bemesting (onder meer inrichting van waterlopen en beheer van slootkanten)

Uitspoelingsgevoelige teelten worden hiermee niet verboden, maar wel minder frequent toegepast. Het verbieden van specifieke teelten grijpt sterk in op de vrijheid van een ondernemer. In het spoor om te verkennen welke aanvullende maatregelen benodigd zijn voor de oppervlaktewaterkwaliteit, welke komende periode parallel aan de consultatie wordt uitgewerkt, kan naar voren komen dat het verbieden van specifieke uitspoelingsgevoelige teelten in specifieke gebieden (bijvoorbeeld verbod op akkerbouw en maisteelt op natte gronden) effectief kan zijn voor de oppervlaktewaterkwaliteit¹.

Gebiedsgericht kan dit ook aan de orde komen mocht gedurende het 7^e AP blijken dat in bepaalde gebieden met de duurzame bouwplannen toch (onverhoopt) niet aan de waterdoelen wordt voldaan (zie antwoord vraag 2).

Vraag 2: De brief ademt op sommige plaatsen nog vrijwilligheid, waar we geconstateerd hebben dat dat stadium nu voorbij is. Kijk naar de tekst op die punten en scherp desnoods aan.

Het ontwerp 7^e actieprogramma bevat een stevig pakket van verplichtende maatregelen (o.a. duurzame bouwplannen, vergroten teeltvrije zones, update van het stelsel van stikstofgebruiksnormen en stikstofwerkingscoëfficiënten) aangevuld met een in eerste instantie vrijwillig spoor in de gebieden waar de waterkwaliteitsdoelen achterblijven. Dit spoor (pijler B) sluit aan bij de al lopende trajecten in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, waar het uitgangspunt is "vrijwillig, doch niet vrijblijvend". Dat geldt vanuit het 7^e actieprogramma zeker ook. De boeren in een gebied krijgen de kans vrijwillig deel te nemen aan een gezamenlijk traject en maatregelen uit te voeren. De voortgang in een gebied als geheel zal worden gemonitord. Op basis hiervan zal in 2024 besloten worden in welke gebieden onvoldoende resultaten te verwachten zijn. Daar zullen (mogelijk ingrijpende) gebiedsspecifieke verplichtingen opgelegd worden met ingang van het 8^e actieprogramma. Dat is een duidelijke stok achter de deur.

---

¹ Schipper, van Boekel, Gies, Groenendijk, Kros, Renaud en Voogd, 2021. Landbouw en de KRW-opgave voor nutriënten in stroomgebied Maas; Opgave voor landbouw en potentie van maatregelen voor het behalen van doelen. Wageningen, Wageningen Environmental Research, rapport 3046.

In de brief is de passage hierover aangescherpt.

Vraag 3: Het wetsvoorstel aanpassing stikstofgebruiksnormen wordt kort genoemd, maar gaat veel vragen oproepen. Graag beter beschrijven in de brief en mij zelf ook beter informeren wat het voornemen precies is.

Dit onderdeel betreft het evalueren en waar nodig updaten van het stelsel van stikstofgebruiksnormen en stikstofwerkingscoëfficiënten. In het 6^e actieprogramma Nitraatrichtlijn is deze evaluatie als actie opgenomen. Het toenmalige voornemen was om gedurende het 6^e actieprogramma de stikstofgebruiksnormen en werkingscoëfficiënten in samenhang te evalueren, om dit stelsel ook in de toekomst optimaal het milieudoel te laten bereiken, zonder onnodige opbrengstderving. De wijzigingen zouden gedurende de looptijd van het 7e actieprogramma worden ingevoerd. De eerste fase in deze evaluatie is opgestart en uitgevoerd (CDM-advies "Verkennde analyse van het stelsel van stikstofgebruiksnormen", 2020), maar de werkelijke evaluatie van de normen en coëfficiënten zelf is nog niet gedaan. Het voornemen is dit eind dit jaar te starten, zodat waar gewenst/nodig de wijzigingen in regelgeving kunnen worden verwerkt per 1 januari 2023, conform de planning uit het 6e actieprogramma. Bij de evaluatie zal ook worden gekeken naar het effect van vanggewassen op de benodigde stikstofgebruiksnormen, daar vanggewassen nutriënten in het systeem houden en verlies naar grondwater en oppervlaktewater voorkomen. Indien uit de beleidsafweging blijkt dat wijzigingen nodig zijn, zullen de nieuwe stikstofgebruiksnormen en stikstofwerkingscoëfficiënten worden opgenomen in de bijlagen A en B van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet. Het betreft dan ook een wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet en niet een wetswijziging. In de brief zal dit verduidelijkt worden als mede het te doorlopen traject.